

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство науки и образования Республики Тыва
Управление образованием администрации Эрзинского кожууна
им К.Д Тыва- хуу МБОУ СОШС. Морен

РАССМОТРЕНО
на педагогическом
совете
Протокол № 1 от
« 30 » август 2023г.

СОГЛАСОВАНО
Зам. директора по УВР

приказ 129 Номчу-Белек Ч.Б
от « 31 » август 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной литературе

5 класс

Составлена по образовательной, базовой
программе родной литературы 5-11 классов.
Всего часов на изучение программы
68 часов, количество часов в неделю: 2 ч
Разработчик: Херел Дарый Омаковна,
учитель тувинского языка и литературы

Морен – 2023

ТЫВА ЧОГААЛДЫ ӨӨРЕДИРИНГЕ ТАЙЫЛБЫР БИЖИК.

Төрээн чогаал эртеминин өөрөдилге-методиктиг комплекзинге хамааржыр ажилчын программа «Кол ниити өөрөдилгениң 5–9 класстарынга «Төрээн (тыва) чогаал» эртеминин чижек өөрөдилге программасынга» (улаштыр – Программа) даянып, 5-6 класстарның «Төрээн чогаал өөрөдилгеномнарынга дүүштүркылдынган.

Өөрөдилгениң Федералдыг күрүне стандартызының (улаштыр – ӨФКС) «Родной язык и родная литература» деп өөрөдилге кезээнде киирген. «Төрээн чогаал» эртемин шингээткениниң түннелдерин кичээнгейге алган. Программада Россия Федерациязының хамаатызының мөзү-шынар сайзыралынга болгашкижидилгезинге хамаарышкан Концепциясында айыттынган чүүлдери болгаш Тыва Республиканың регионалдыг, этнокультурлугонзагайларын, олышкаш Россия чоннарының хамаатыни тилелинге хамаарышкан эл-сеткил каттыштырылгасы, культураларазында чөптүг харылзаа тургузар сорулгаларынын бүгү байдалдарын барымдаагаап, өөренип көргөн.

Чогаал эртеми – амыдыралдың көрүнчүү, ындыг болганда, төрээн (тыва) чогаал эртемин өөрөдиринин сорулгалары, оларны боттандыларының ажилдары тывачогаал эртеминамыдырал-биле холбаалыг, Россия чоннарының болгаш даштыкы чогаалчыларның чогаалдары-биле деңнелгелиг ханы сайгарып билер, бүгү талалыг сайзыраңгай, бедик культуралыг, чараш мөзү-бүдүштүг, чогаадык чыаргашинектиг кижинихевирлээринче уланган.

Чечен чогаал-биле харылзаа уругларның угаап-боданырарга-шинээн сайзырадыр. Чогаалчының делегейи, ооң чогаал бижиир аян-хөөнү-биле чооктаныштырар органы уругларга бербишаан, чогаал чоннун амыдыралындан, улустуң ас чогаалындан, орус болгаш делегейниң классиктиг литературазын дан үндезиниң апуларын башкы билиндирер. Бодун долгандыр турар чүүл бүрүзүнүң лепчуртт аарын сүмелээн кандыг-даа чогаалуругнун билиинделгемчидер, делегей-биле харылзааны тудуп өөрениринге чаңчыктырар. Ук харылзааларуругларны орус болгаш делегей литературазының шылгарангай чогаалдары-биле чоок таныштырарынга, тывачогаалдык жа-хелбээ чоннарның чогаалдары-биле деңнеп, чоок болгашылгалдыг талаларын тодарадып өөрениринге чаңчыктырар.

5-6-

гы класстарда уруглар мурнунда өөрөнгөн билиглерин уламбыжыглап, улаштыр колниити өөрөдигениң негелделеринге дүүшкен литература теориялыг терминнер-биле таныжар, чечен чогаалдыңдылының чурумалдыгаргаларының чогаалгалдарлыынилередип, найырал, төөгү, б ойдукамгалалы болгаш өске-даа темаларга бижиттинген чогаалдар-билетаны жылгазынуламчылап, сайгарып өөренир.

ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИН ӨӨРЕДИРИНИҢ СОРУЛГАЛАРЫ

Сорулга: төрээн (тыва) чогаал эртеминге даянып, сагыш-сеткил, делегейкөрүүшкүнүделгем, чаагайүзел-бодалдыг, чогаадыкчыарга-шинектиг, кижилераразындахарылзажылганыңбүгүталалыг кылдыныгларынбилир, бедикхамаатытуруштугкижиниөөредип, кижизидип, сайзырадырынг атаарымчалыг байдалдарнытургузары.

Сорулгаларынкүүседириниңаргалары:

– амыдыралды бүгү талалыг онзагай көргүзөр уран чүүлдүн бирхевириболурчеченчогаалдычүглесагыш-сеткилхайныышкыны- билехүлээпномчуурунэвес, аномчаанынханысайгарып, бодунуңбодалын(туружун)бадыткал дыгтайылбырлапбазаөскелерниңтуружун(бодалын)дыңнап, өөренип, деңнепөөренирингечаңчыктырары;

– чогаал, сөзүглелтөрээнчонунуңдыктыгүнелериниң, чаңчылчаанамыдыралыныңүндезининилереткенчепсекдээрзинбилдиндирери;

– төрээн (тыва) болгаш Россия чоннарының биче буурай база делегейчоннарының чогаалдарын сайгарып өөрениринге төрээн дылдыңүнезин, ооңгээртинмесбайлаанмедерелдии-билсажыглапөөрениринбилдиндиреражылдар;

– чеченчогаалавторнуңонзагай, бот-тускайлаң, уран-чеченделегейи, уранчүүлдүнбирхевири дээрзинтаныштыраражылдар;

– чогаалэстетиктигболгашмөзү-шынарилередирчепсекдээрзинтодарадыражылдар;

– темаболгашидеянытодарадырынгасөзүглелдинужур-утказын, дылыныңуранчурумалдыгаргаларының, тургузуунуңонзагайын, бижиттингенаянын тодарадыражылдар;

– тыва чогаалды өске чогаалдар-биле, уран чүүлдүн өске хевирлери-биледеңнепсайгараражылдар;

– уругларныңчогаадыкчыарга-шинээнсайзырадыражылдар;

– класскаазыбот-тускайлаңномчаанчогаалдарынгахамаа-рыштыршүгүмчүлелдиг чүүлдерни, үнелелдерни бодунуң деңнели-биле угаап-бодап, шынчугаалап, бижипөөренирингечаңчыктыраражылдар;

– чогаалда чуруттунган амыдыралды бүгү талазындан өөренип көрүп, чогаалмаадырларынга, хөделиишкиннерингехамаарыштырбодунуңхамаарылгазын, туружунилередипөөрениринхевирлээр ажылдар;

– аасболгашбижимелажылдаргабодалынчогаалсөзүглели-билебадыткап, тодаилередип өөредирингеугланган ажылдар;

– бижимелчугааныңхевирлерин(тоожуушкун–бердингенчижекке

дүүштүр сөзүглелди тургузары; угаап-сайгарары – айты-рыгларга бижимелхарыыбээри;тодарадыпбижири–маадырныңха-рактеристиказынтургузары)күүседип өөрениринчеугланганажылдар;

– бодунуңкөрүжү-

билесөзүглелчогаадыпшыдаарбазачуруктаргадаянып, чогаадыкчы арга, мергежилдисайзырадыр ажилдар;

– өскечоннарныңёзу-чаңчылдарынсонуургаар, кижилер-билеэптиг-чөптүгхарылзажылганыкижизидеринчеугланган ажилдар;

– кандыг-даа чогаалдарны номчуп, амыдыралчы билиглернишиңгээдип ап, хостугүезин шынажыглапөөредир ажилдар;

– чеченчогаал–

чогаалчының(авторнуң)делегейи, ооңамыдыралдыномчукчугатаныштырарының хуу көрүжү дээрзинуругларгатаныштырары, угаан-медерелингебыжыглаар ажилдар;

– номчаан чүүлүн сайгарылгалыг хүлээп ап көрүп, бодунуу-билетайылбырлапбилирингечаңчыктыраражылдар;

– чеченчогаалдымедерелдиг, утказынханыбилипномчуураажыктыг, өөредиглиг, кижизидилгелигдээрзинбилиндирип, бот-тускайлаңномномчуурунгахереглелинхандырып, чаа чогаалдарны сонуургапномчуурунгакижизидеражылдар;

– тывадылынга, ёзу-чаңчылдарынгахумагалыг болурун кижизидер ажилдар;

– чогаалдарга болгашуранчүүлдүңөскехевирлерингедаянып, кижизиг аажы-чаңга, хамааты бот-медерели бедик, төрөөн чуртунга шынчы чорукка кижизидеражылдар;

– өөреникчилерниң аас болгаш бижимелчугаазын сайзырадыражыл-чорудулга.

«Төрөөн чогаал» курузунуң өөредилгедетуржуну

2023-2024 өөредилге чылында тыва чогаалды өөредиринге өөредилгепланында 5-ки класстарда неделяда 2 шак бердинген болгаш 34 өөредилгенеделязында 68 шакта программаны, а 6-гы класстарга неделяда 1 шак бердинген болгаш 34 шакта программаны долузу-биле өөреткентурурун туржурлуг.

ТЫВА ЧОГААЛ ЭРТЕМИН ӨӨРЕДИРИНИҢ ТҮҢНӨЛДӨРИ

Өөредилгениң бот-тускайлаң түңнөлдери өөреникчинин бодунуң үзел-бодалын бот-тодарадып, бот-сайзырадып, бот-углап билиринче, өөренириң бодунуң үзел-бодалын бот-тодарадып, бот-сайзырадып, бот-углап билиринче, өөрениринин чугулазын, чаа билиглер шиңгээдип алырын медерелди и-биле угаап билиринче, хөй чоннарның аразынгахуда болгаш хамааты туружун

быжыглап, амыдыралчы планнарын тургузуп, ону боттандыраынче угланганболур.

Предметтигтүңнелдеркижиниңажыл-

херээниңдараазындабайдалдарынче:эртемниңспециказынмедерепбилипалырынче, чаабил иглерни чедип алырының янзы-бүрү аргаларын ажыглап шиңгээдиринче, теориялыгбилиглерниамыдырал- билехолбапөөрениринче, эстетиктигкөрүштүхевирлээринчеугланганболур.

Метапредметтигтүңнелдерөөреникчилергечогаалэртеминөскеэртемнерниңтеория- практиктигбилиглери-билечергелештирөөредиринче, өөренириниңбот- тускайлаң, коммуникативтиг(бот- угланыышкынныг), чаабилгалырыныңаргаларыншиңгээттиреринчеугланган болур.

5-КИКЛАССТЫДООЗУПТУРА,ӨӨРЕНИКЧИНИҢШИҢГЭЭДИРКОЛБИЛИГЛЕР ИБОЛГАШМЕРГЕЖИЛДЕРИ

Предметтигтүңнелдер

Өөреникчилершиңгээдипалыр:

- чогаалдыңтемазынболгашидеязынтодарадыпбилир;
- дылдыңчурумалдыгаргаларын, чогаалдаооңсалдарынтодарадыпбилир;
- улустуңаасчогаалыныңонзагайынилередип, ооңаңгы-аңгыхевирлерин сайгарып билир;
- улустуң аас чогаалында мөзү-шынар айтырыынга хамаарыштырхарназынынгадүүштүртайылбырлыгсайгарылганы кылыпбилир;
- тоолдарныңөөредиглигужур-утказын, кижизидикчисалдарынтайылбырлапбилир; аасчогаалыныңдылыныңонзагайынтодарадыпбилир;
- маадырларныңпсихологтубайдалынтодарадып, ха-рактеристика берип, өске маадырлар-биле деңнелгелигсайгарылганы кылыпшыдаар;
- чогаал үзүндүлерин медреселдиг номчуп база улказынсөзүглелгедүүштүртода эдертичугаалап билир;
- маадырларның хөделиишкиннеринге бот-хуузунуң хамаарылгазынчогаалсөзүглелингедаянып, бадыткалдыгтайылбырлапбилир;
- чогаалды улустуң аас чогаалы-биле холбаалыг өөредири, оларныңаразындахарылзааны тодарадыпбилир;
- чогаалдырольдапаянныгномчуур;
- өөрөнгөнчогаалдарындамөзү-шынарайтырыынгабазаамамыдыралда үнелерни (маадырларның буянны, эвилең-ээлдээ болгаш сагышчоваачалы, каржыаажы-чаңныэвилеңчоруктуңажыптийлээридээшо.ө.)

сайгарыпбилир;

- сөзүглелгеплантургузупбилир;
- сөзүглелдипланёзугаарто даазышилилгелигэдертичугаалаары;
- пейзаж–чогаалдыңуранаргаларыныңбирээзидээрзинбилир;
- салдыган айтырыгларга аас-биле азы бижимел долу харыылапшыдаар;
- чогаалдатоожукчумаадырныновур-хевириылгапбилир;
- чогаалдамаадырларныңхөделиишкиннерингебодунуңхамаарылгазынилереди пшыдаар,чогаалдаболуушкуннарныңамыдырал-билехолбаалыын эскерипбилир;
- төлевилел,презентацияларныкылыпбилир(башкыныңудуртулгазы-биле).

□

6-ГЫКЛАССТЫДООЗУПТУРА,ӨӨРЕНИКЧИНИҢКОЛБИЛИГЛЕРИБОЛГАШМ ЕРГЕЖИЛДЕРИ

- 6-гыкласстыдоозуптура,өөреникчилердараазындаарга-мергежилдишингээдип алырлар:
- алгыш-йөрээлдерниаасболгашбижимелчугаагаажыглапбилир;
 - чогаалдардан алдыган үзүндүлерге аттарны чогаадып, цитаталыгпланнытургузупбилир;
 - номчаан чогаалдарының кол-кол болуушкуннарын, аразындахарылзааларынтодарадыпшыдаар;
 - шээжи-билеөөренгенчогаалдарыншын,аянныг,тодаэдертичугаалапбилир.
 - өөрөнгенчогаалдарыныңутказынболгашындаболууш-куннарныдес-дараалайчугаалаарболгашоларгапрезентациянытургузарынбилир;
 - чогаалда чуруттунган кол болгаш ийиги чергениң маа-дырларынтодарадып,оларгааасболгашбижимелхарактеристикаларныберипшыдаар;
 - өөрөнипэрткенсөзүглелдериниуран-чеченинсайгарбышаан,оларныңужур-дузанынтайылбырлап шыдаар;
 - чогаалдың утказын чугаалаарының аңгы-аңгы хевирлерин(делгеренгей,шилилгелиг,допчулай)чорудуп билер;
 - номчаан чүүлүнге бодунуң хамаарылгазын илеретпишаан, кыскаүнелелдибижип шыдаар;
 - өөрөнгенчогаалдарынгаасболгашбижимелажылдарныкүүседипбилир;
 - словарьларныажыглапбилирболгашоларныномчаанчогаалдарынгахамаарыштырчөп түг ажыглаар;
 - немелделитература-билебазаулугулустуңмедээлери-билеажылдап

билирболуружурлуг.

Предметтигтүннелдер

Өөреникчилершиңгээдипалыр:

- шүлүктүң темазын болгаш идеязын бодунуң көрүжү, чижектер-билетодарадыпбилир;
- аянынгомчулганынегелдеёзугааркүүседипбилир;
- тоолчургучугааларныңидейлигутказы-билеажылдапбилир;тывачоннуңаажы-чаңындамөзү-шынарыныңбедии,чөптүг,шынчызы,төрээн черинге шынчы бараан болуру дээш о.ө. овор-хевирдугайын бодунуңугаап,билип турары-билебадыткалдыгчижектерлигхарыылап шыдаар;
- төөгүчугаа–аасчогаалыныңбиртускайжанрыдепбилип,шиңгээдир;
- төөгүлүг бадыткалдыг чижектерге даянып, сөзүглелдиңутказын ажыдыпбилир;
- чоннуң төөгүзүн, чаңчылчаан ёзу-чаңчылдарын, улустуңырларындакижиниң иштикидегелейинөөренир;
- улустуңырларынкүүседипбилир;
- алгыштар–аасчогаалыныңэң-неэртегиүеденбээртускай,шүлүктургузуглугжанрыдеп билип,шиңгээдир;
- өөрөнгөн тоолдарыңга дөмейлештир бодунуң тоолдарыңчогаадыр;
- бурят болгаш тыва үштээн одуругларның онзагайыңтодаргайлапбилир(аас чогаалыныңбирхевири);
- басняда авторнуң туружун, сюжет-композициялыгонзагайыңтодарадыпбилир;
- «басня»дептерминни,аңаахамаарышкансөстөрниажыглаптура,сөзүглелдисай гарып билир;
- басняныңөөредиглигталазынсайгарганчугаагакиржир;
- баснянырольдапаянынгомчуур;
- прозачогаалыңданүзүндүнүаянынгомчупкүүседир;
- чогаалдаперсонажтар-биледиалогчугаатургузупшыдаар;
- тоожунуңмаадырларыңгадеңнелгелигхарактеристикаберип билир;
- маадырларгапортреттургузупбилир;
- чаңгысмаадыргахарактеристикаберипбилир;
- маадырларыңхөделиишкиннерингебодунуңхамаарылгазын илередипбилир;
- шии чогаалының улустуң аас чогаалы-биле харылзаалыын

илередибилик;

– чогаалды кандыг-бир литературлуг жанрларга хамаарыштырып, тайылбырлап билер;

– чечен чогаалдың идеязын тодарадып, ында теманы болгаш идеяны билер, тайылбырлапшыдаар;

– дыңнааны номчаан сөзүгүлелинге хамаарышкан айтырыгларга харылап билер;

– башкының дагып кааны чогаалдыкчы хевирниң бижимелажылдарынкүүседип шыдаар;

– дылдың чурумалдыгаргаларының овор-хевир тургузарынга авторнуң ажыглаанын илереди билер, идея тодарадырынга оң салдарын тодарадып билер;

– автор дугайында мэдэни Интернет четкизи болгаш өскө-даа үндөз иннердентип билер.

5-кыкласс–68шак

№	Тема	Шак саны	Ай-хүнү	
			Факт	План
1	Ном дугайында сөс. С. Сарыг-оол «Ном»	1		
2	Ю. Кюнзегеш «Сигеншөлүндө». Деңгелгедугайында билер	1		
3	С. Сарыг-оол «Эдерамытаннар»	2		
4				
Эгээртинмес эртине-байлак–аас чогаалы 12ш				
5	Улустуң аас чогаалы. Тоолдар	1		
6	Хуулгаазын тоолдар. «Тосоолдуг Доктаганакадай»	1		
7	Анаа тоолдар. «Балыкчы Багай-оол»	1		
8	«Чаңгы сойаъттыгүш алышкы»	1		
9	Дирига мытаннар дугайында тоолдар. «Чедиелиг Чес-Мыйыс»	1		
10	«Кускун билеүгү». Эпитет дугайында билер	1		
11	Леонардо да Винчи. «Итпиктер болгаш оларныҗоолдары» «Пеликан»	1		
12	Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр	2		

13	дугайындабилиг.			
14	Аасчогаалыныңбичехевирлери.	2		
15	Триада.Тывызыктар			
16	Хыналдаажыл«Тываулуштунаас чогаалы»	1		
Аасчогаалынданужукталгаш10ш				
17	К-Э.Кудажы«Кымэнажыктыгыл?»	2		
18				
19	М.Эргеп«Чартыкарбай» С.Сүрүң-оол «Карактар дугайындамаргылдаа»	1		
20	Ч.Чүлдүм«Тарааныңтывылганы»	1		
21	Төлөвилел«Тараа–амыдыралдыңдөзү»	1		
22	М.Эргеп«Хекчүгеыраажыболганыл?» Авторлугтоолдардугайындабилиг	1		
23	О.Сувакпит«Арзылаң билепар» Баснядугайындабилиг	1		
24	С.Серен-оол«Номбилепортфель»	1		
25	И.Крылов«Каарганболгашдилги» Диригжидилге–уран-чеченарга	1		
26	Л.Иргит«Теве»	1		
Чаштарделегейининкөрүнчүү 18ш				
27	Л.Чадамба«Аян-чорук»	4		
28				
29				
30				
31	Ө.Монгуш«Тергелигаът»	1		
32	О.Саган-оол«Эжишкилер»	1		
33	Пейзаждугайындабилиг	1		
34	Чогаадыг«Өскенчеримчурумалы»	1		
35	Хыналдаажыл«Уран-чеченаргалар болгашчогаалтеориязы»	1		
36	О.Сувакпит«Аътчарыжы»	1		
37	М.Эргеп«Өдүгендечайлаг» «Чарашмал»,«Шулун» «Уялыг-Мыйыс», «Бүгү кежик – Чер-иеде» «Изигмаргылдаалыгкичээлдер», «Аътганыптым»	5		
38				
39				
40				

41	«Өдүгендечайлаг»түңнелкичээл			
42	Ш.Суваң«Кара-Баштыг»	2		
43				
44	Р.Лудуп«Таваар,маажымбадып келгеш»	1		
Хуулгаазыннарделегейи10ш				
45	Ш.Суваң«Хүн-Херелденаалчылар»	4		
46				
47	Чогаалсайгарылгазы			
48				
49	Н.Куулар«Танаа-Херелдинчуртунда»	3		
50	«Танывазы оранда чаа таныш»Тоолораны			
51	Дыңнадыг«Аътшынчөңнүк»			
52	Э.Донгак«Буянныгамытаннар»	3		
53				
54	Шиижанры-билетаныжылга			
Ыдыктарым3ш				
55	С.Пюрбю«ЫнакТывам»	1		
56	О.Сувакпит«Россиягаалдар» А.Үержаа«Иедылым»	1		
57	Хыналдаажыл«Чогаалсайгарылгазы»	1		
Тиилелгениңсылдыстары5ш				
58	С.Сарыг-оол«МаадырЧүргүй-оол»	1		
59	МусаДжалиль«Укчугаштар»	1		
60	М.Сундуй«Дайынчылар»	1		
61	О.Сувакпит«Иедылым»	1		
62	Чогаадыг«Дайынчымаадыр»	1		
Диригамытаннарделегейибш				
63	Ю.Кюнзегеш«Эзимнерниңыры»	1		
64	А.Куулар«Сыынмунупкан»	1		
65	С.Сүрүң-оол«Ускушкаш»	1		
66	М.Күжүгет«Азыранчыпчораш»	1		
67	В.Санги«Тулаагаужуражышкын»	1		
68	Түңнелхыналдаажыл«Чогаал оранынчэаян-чорук»	1		
Ниитишагы:		68		

